

BATALYEVSİ

(البطليوسي)

Ebû Muhammed Abdullâh
b. Muhammed b. Sîd el-Batalyevsî
(ö. 521/1127)

Endülüslü dil ve edebiyat âlimi.

444'te (1052) Batalyevs'te (Badajoz) doğdu. İbnü's-Sîd el-Batalyevsî diye anılır. İlk öğrenimini babasından, sonra da ona ilmî araştırmalarda yol gösteren ağabeyi Ebû'l-Hasan Ali'den yaptı. Kıraat ilmini Abdullah b. Muhammed ed-Dânî ve İbnü'l-Latîniyye diye tanınan Ali b. Ahmed b. Hamdûn el-Mukrî el-Batalyevsî'den, lugat ilmini ise Âsım b. Eyyüb el-Batalyevsî'den tahsil etti. Ardından Merriyye'ye (Almeria) giderek (464/1071-72) Abdüddâim b. Hayr el-Kayrevânî'nin derslerine devam etti. Bir yıl sonra Kurtuba'ya geçti ve orada muhaddis Ebû Ali el-Gassânî'den hadis öğrendi. Ayrıca başka yerlerden Kurtuba'ya gelen âlimlerden de faydalandı.

Batalyevsî, Endülüs Emevî Devleti'nin küçük emirliklere bölündüğü tavâif-i mü'lûk devrinde yaşadı. Zaman zaman bu küçük emirlikleri dolaştı. Tuleytula'da (Toledo) Kâdir-Billâh Yahyâ (1074-1085) ile irtibat kurdu. Buradan Sarakusta'ya (Zaragoza) geçerek Ahmed el-Müstâin-Billâh et-Tücebî (1085-1109) ile, sonra da Sehle ve Şentemeriye'deki (Santaver) Benî Rezîn hükümdarlarının sonucusu olan Ebû Mervân Hüsâmüddeve Abdülmelik b. Hüzeyl (1044-1103) ile görüştü ve emirden büyük itibar gördü. Ancak prenslerle yakından ilişki kurmanın faydasız, hatta tehlikeli olduğunu kısa sürede anlayınca devlet büyüklerinden uzaklaştı. Hayatının en verimli çağı da bundan sonra başladı. Kurtuba mescidinde dil, edebiyat, lugat ve dinî ilimler okuttu. Kısa bir süre sonra Belensiye'ye (Valencia) yerleşti ve ölümüne kadar orada yaşadı. Her ne kadar genç yaşta telif hayatına başladıysa da kitaplarının çoğunu burada yazdı ve pek çok talebe yetiştirdi. Ukûfî diye tanınan Ebû'l-Abbas Ahmed b. Maad, Ebû Muhammed Abdullah b. Ahmed el-Abderî el-Belensî, Belensiye kadısı Mervân b. Abdullah b. Mervân el-Belensî, eş-Şıla müellifi İbn Beşkûvâl ve Kâdî İyâz bunlardan bazılarıdır.

Çeşitli ilim dallarında geniş bilgi sahibi olan Batalyevsî lugat âlimi, dilci, şair, münekkît bir edip, tarihçi, muhaddis, düşünür ve aynı zamanda çok eser veren bir yazardır. Lugat, dil ve edebiyat

sahasındaki çalışmaları ön planda gelmektedir.

Şiirlerinden pek azı günümüze ulaşmıştır. Medih, mersiye, tasvir, gazel türündeki şiirlerinin yanı sıra dinî konulu şiirleri de vardır; bunların içinde en güzelleri zühd ve hikmete dair olanlardır. *Ezhârü'r-riyâz*'da şiirlerinden çeşitli örnekler bulunmaktadır (III, 107-149). Felsefî eserlerinde din ile felsefe arasında çelişki bulunmadığını göstermeye ve özellikle Sokrat, Eflâtun ve Aristo gibi ünlü filozofların tek tanrı inancına sahip olduklarını ispata çalışarak felsefeyi müslümanlara sevdirmeye çalışmaktadır. Kâinatın sonradan yaratıldığını, varlığını koruyabilmek için Allah'a muhtaç olduğunu belirttiğinden sonra Allah'ın sadece küllîleri bildiğini ileri sürer Fârâbî ile İbn Sînâ'nın yanıldıklarını ifade etmekte, İslâm dinine ters düşen fikirleri eski Yunan filozoflarına nisbet edenlerin onları hiç anlamadıklarını söylemektedir.

Eserleri. A) Arap Dili ve Edebiyatıyla İlgili Eserleri. 1. *el-Müşelleş*. Batalyevsî'nin sözlükçülük alanında dehasını gösteren iki cilt halindeki bu eseri, ilk harfi üç hareke ile okunabilen kelimeleri toplamıştır. Kitap Salâh Mehdî el-Fertûsî tarafından yayımlanmıştır (Bağdad 1981-1982). 2. *el-İktidâb fi şerhi Edebi'l-kütâb*. İbn Kuteybe'nin *Edebü'l-kâtib*'inin şerhi olup Batalyevsî'nin en önemli eserlerinden biridir. Kitap önce Abdullah b. Mihâil el-Bustânî (Beyrut 1901), daha sonra da Mustafa es-Sekkâ ve Hâmid Abdülmecid tarafından yayımlanmıştır (I-III, Kahire 1981). 3. *Zikrül-farâk beyne'l-ahrufi'l-hamse ve hiye'z-zâ' ve'd-dâd ve'z-zâl ve's-şâd ve's-sîn*. Beş bölümden ibaret olan eserde önce ilk üç harfin (meselâ العذب، العضب، العظب)، sonra ilk iki harfin, daha sonra da "zâ" ile "zâl", "dâd" ile "zâl" ve "şâd" ile "sîn" in muhtelif kelimelerde aynı kalıpta kullanıldığı zaman aldığı mânalar belirtilmiş ve lugat tertibinde alfabetik olarak hazırlanmıştır. Eser, Râgıb Paşa Kütüphanesi'ndeki nüshası (nr. 1431) esas alınarak Hamza Abdullah en-Neşretî tarafından yayımlanmış (Kahire 1402/1982), daha sonra Abdullah en-Nâsır (Dımaşk-Beyrut 1984) ve Ali Zevîn (Bağdad 1985) tarafından da neşredilmiştir. 4. *Şerhu Saḡḡu'z-zend*. Maarri divanının ve onun diğer bazı şiirlerinin şerhi olan eseri İbn Hallikân, Maarri'nin divanını şerhetmek maksadıyla yazdığı *Ḍav'ü's-Saḡḡ*'tan daha mükemmel bulmaktadır. *Saḡḡu'z-*

zend'in diğer şârihleri arasında divanı alfabetik sıraya koyan da odur. Bu şerh, Ebû'l-Alâ el-Maarri'nin eserlerini neşretmek için kurulan komisyonun (Lecnetü İhyâi Âsâri Ebi'l-Alâ el-Maarri) yayımladığı *Şürûhu Saḡḡu'z-zend* adlı eser içinde yer almaktadır (Kahire 1945-1948, 1949-1954, 1964). 5. *Şerhu'l-muhtâr min Lü-zûmiyyâti Ebi'l-'Alâ*. Maarri'nin *Lü-zûmü mâ lâ yelzem* diye de bilinen *Lü-zûmiyyât* adlı divanından seçmeler yaparak bunları şerhetmek suretiyle meydana getirdiği eser Hâmid Abdülmecid tarafından neşredilmiştir (Kahire 1970-1984). 6. *Kitâbü'l-Mesâ'il ve'l-ecvibe*. Dil, edebiyat ve tefsir hakkında kendisine sorulan yetmiş yedi soruya verdiği cevapları topladığı bu risâlesini İbrâhim es-Sâmerrâi yayımlamıştır (Bağdad 1964). 7. *el-İntişâr mimmen 'adele 'ani'l-istibşâr*. Batalyevsî'nin *Saḡḡu'z-zend*'i şerhi sırasında felsefe, gramer, lugat, şiir vb. konulardaki görüşlerine Ebû Bekir b. Arabî tarafından yöneltilen tenkitlere verdiği cevapları ihtiva eden bir risâle olup Hâmid Abdülmecid tarafından neşredilmiştir (Kahire 1955). 8. *İşlâhu'l-ḡalel el-vâkı' fi'l-Cümel. el-Ḥulel fi eḡlîlül-Cümel* adıyla da anılan eser, Ebû'l-Kâsım ez-Zeccâcî'nin *el-Cümelül-kübrâ*'sındaki beyitlerin açıklamasına ve yanlış bulunduğu hususların tashihiine daırdır. Eseri Hamza Abdullah en-Neşretî yayımlamıştır (Riyad 1980). Aynı kitap üzerine kaleme aldığı *el-Ḥulel fi şerhi ebyâti'l-Cümel* adlı bir diğer şerhinin Bağdat Evkaf Kütüphanesi (nr. 2381), Dârü'l-kütübü'l-Mısıriyye (nr. 1110) ve Tahrân Üniversitesi Merkez Kütüphanesi Muhammed Mişkât bölümünde birer yazma nüshası bulunmaktadır. 9. *el-Kurḡ'ale'l-Kâmil*. Müberred'in *el-Kâmil* adlı kitabının şerhi olan eser Zuhûr Ahmed Zuhûr tarafından Pencap Üniversitesi yayınları arasında neşredilmiştir (Lahor 1980). 10. *el-İsm ve'l-müsemmâ*. Ahmed Fârûk küçük bir risâleden ibaret olan eseri, Millet Kütüphanesi'ndeki (Feyzullah Efendi, nr. 2161, vr. 93-95) nüshasıyla birlikte iki nüshasını daha karşılaştırarak yayımlamıştır (MMLADm., XLVII/2, s. 325-343).

B) Dinî ve Felsefî Eserleri. 1. *el-İnşâf**. Âlimlerin dinî konularda farklı düşüncülerinin sebeplerini sekiz bölüm halinde incelediği bu eser birkaç defa yayımlanmıştır (Kahire 1319, 1399/1978). 2. *Kitâbü'l-Ḥadâ'ik fi'l-meḡlîbi'l-'âliyeti'l-felsefiyyeti'l-'avîşa*. Yeni Eflâtuncu filozofların görüşleriyle ilgili olarak kendisine sorulan çeşitli sorulara verdiği

cevaplardan oluşan yedi bölümlük bir eserdir. M. Zâhid Kevserî'nin mukaddimesiyle birlikte İzzet Attâr el-Hüseynî tarafından Kahire'de (1365/1946), Muhammed Rıdvân Dâye tarafından da Dimaşk'ta (1408/1988) yayımlanmıştır. XVII. yüzyıla kadar yahudi din felsefecilerinin başvuru kaynağı olan *Kitâbü'l-Hadâ'îk*'in Moses b. Tibbon (XIII. yüzyıl) ve Samuel b. Motat'a ait (yalnız ilk dört bölümü, Guadalajara 1370) İbrânice tercümeleri David Kaufmann tarafından *Die Spuren al-Bataljusis in der jüdischen Religionsphilosophie* (Budapest 1880) adıyla yayımlanmıştır. Ayrıca İspanyol müsteşrik Asin Palacios eseri *al-Andalus* (V, 45-154) dergisinde İspanyolca tercümesiyle birlikte nesretmiştir (1940).

Kaynaklarda adları geçen diğer eserleri de şunlardır: *el-Muktebes fi şerhi Muvatta'i Mâlik b. Enes, Şerhu Divâni'l-Mütenebbi, et-Tezkiretü'l-edebiyeye, Şerhu hamsi makâlât min kelâmi'l-felâsife, Ebyâtü'l-me'âni, Cüz'ün fi 'ileli'l-hadis (Cüz'ün fthi 'ilelü'l-hadis), el-Mesâ'ilü'l-mensûre fi'n-naḥv, Şerhu'l-Faşiḥ li-Şa'ieb, Risâle ilâ kabri'n-nebi*.

BİBLİYOGRAFYA:

Batalyevsi, *el-İnsâf* (nşr. Ahmed Ömer el-Mahmesânî), Kahire 1319, nâşirin girişi, s. 3 vd.; a.mlf., *el-İktidâb fi şerhi Edebi'l-küttâb* (nşr. Mustafa es-Sekkâ — Hâmid Abdülmeccid), Kahire 1981, nâşirlerin girişi, I, 5-21; a.mlf., "el-İsm ve'l-müsemme" (nşr. Ahmed Fârûk, *MMLADm.*, XLVII/2 (1972), s. 325-343; Kâdî İyâz, *el-Gunye* (nşr. Mâhîr Zühêr Cerrâr), Beyrut 1402/1982, s. 158-159; Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân*, I, 664; İbnü'l-Kiftî, *İnbâhü'r-ruvât*, II, 141-142; İbn Hallikân, *Vefeyât*, III, 96-98; Zehebî, *A'lâmü'n-nübela'*, XIX, 532-533; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, XII, 198; İbnü'l-Cezerî, *Gâyetü'n-nihâye*, I, 448, 449; Süyûtî, *Biüyyetü'l-uv'ât*, II, 56; a.mlf., *el-Müzahir* (nşr. M. Ahmed Câdel-mevlâ v.dğr.), Kahire, ts. (Dâru lhyâi'l-kütübî'l-Arabiyye), I, 201, 469; Makkarî, *Ezhârü'r-riyâz* (nşr. Mustafa es-Sekka v.dğr.), Kahire 1358/1939, III, 101-149; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, IV, 64 vd.; Abdülkâdir el-Bağdâdî, *Hizânetü'l-edeb*, I, 10, 100, 165; II, 189, 300; Serkis, *Mu'cem*, I, 569; Brockelmann, *GAL*, I, 547; *Suppl.*, I, 758; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifîn*, VI, 121; Ahmed Emîn, *Zuhrü'l-İslâm*, Beyrut 1388/1969, III, 90; Ömer Ferrüh, *Târhu'l-edeb*, V, 152; Muhammed Yûsuf Mûsâ, "el-Batalyevsi", *el-Muktefat*, sy. 3, Kahire 1951, s. 275-277; sy. 4, s. 345-347; Hamza en-Neşretî, "Mîn a'lâmi'n-nühât fi'l-Endelüs: 'Abdullah b. es-Sid el-Batalyevsi", *Ađvâ'ü's-şer'*, a. VII, Riyad 1396, s. 488-506; Sâhib Ebû Cenâh, "İbnü's-Sid el-Batalyevsi", *el-Mevrid*, VII/1, Bağdad 1977, s. 79-96; Zuhûr Ahmed Azhar, "İbnü's-Sid el-Batalyevsi el-Endelüsü", *el-'Arab*, XII/11-12, Riyad 1978, s. 890-938; E. Lévi-Provençal, "Batalyüsü", *IA*, II, 334; a.mlf., "al-Batalyawsi", *EF*² (Fr.), I, 1125.

M. REŞİT ÖZBALIÇI

BATALYUS

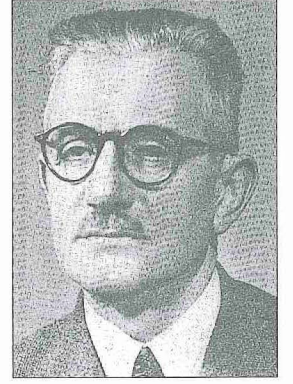
(bk. BATALYEVS).

BATANAY, Kemal

(1893-1981)

Türk müzikisi bestekârı ve ta'lik hattatı.

7 Şubat 1893'te İstanbul'un Fatih semtinin Hirkâişerif mahallesinde doğdu. Babası Kayserili Müridoğulları soyundan imam Mehmed Ziyâeddin Efendi, annesi Ayşe Hanım'dır. İlk tahsilini beş yaşında aynı semtteki Ağa Mektebi'nde başlayıp Zeyrek'te Sâliha Sultan Mektebi'nde bitirdi. Orta tahsilini Fâtiḥ Rüşdiyesi ile Vefa İdâdisi'nde yaptı. İdâdide iken babasının yanında hıfza çalışarak on dört yaşında hâfız oldu. Bu arada cami derslerine devam etmeye başladı. Zamanın meşhur hocalarından Tefvik Efendi ve Manisalı Mustafa Efendi'den Arapça, Farsça ve dinî ilimler tahsil etti. İdâdînin son sınıfında iken Dârü'l-hilâfeti'l-aliyye Medresesi sahn kısmına da devam etti. Medresenin beşinci sınıfında iken Dârülfünun İlahiyat Fakültesi'ne girdiyse de I. Dünya Savaşı sebebiyle askere alındığından devam imkânı bulamadı. Bu savaşta İstanbul, Bandırma ve Çanak-kale'de üç yıl yedi ay süreyle levazım zâbiti olarak görev yaptı. Savaştan sonra İlahiyat Fakültesi lağvedilince yüksek tahsilini yarıda bırakmak zorunda kaldı. 1920'de girdiği Şirket-i Hayriyye Tâdât Kalemî'nde altı yıl çalıştıktan sonra İstanbul Ticaret Odası'na geçti. II. Dünya

Kemal Batanay

Savaşı sırasında Kilyos'taki Karadeniz Boğazı Muhafızlığı'nda on dokuz ay yedeksubay olarak görev yaptı. Otuz iki yıllık memuriyet hayatından sonra 1958'de Ticaret Odası'ndaki vazifesinden emekliye ayrıldı. 1976'da açılan İstanbul Türk Müzikisi Devlet Konservatuvarı'na repertuar hocası olarak tayin edildi. Ölümlüne kadar bu görevini sürdürdü. Bu arada 1971-1980 yılları arasında Kubbealtı Müzik Enstitüsü'nde Münir Nurettin Selçuk'la birlikte dersler verdi. 22 Haziran 1981 Pazartesi günü vefat etti ve Feriköy Mezarlığı'na defnedildi.

Kemal Batanay ilk eşi Ayşe Hamide Müveddet Hanım'dan sonra Tanbüri Naim Hanım ile evlenmişti. Tanbüri Ercüment Batanay ilk hanımından olan oğludur.

Kemal Batanay, müzik ve hat sanatındaki eserleriyle yüzyılımızın önemli sanatçıları arasında yer aldı. İlk müzik bilgilerini küçük yaşta babasından edindi. Daha sonra Kasımpaşa'daki Küçük Piyale Camii imamı Şeyh Cemal Efen-

18-5-1956 "Türkî taal" "Mevlânâ'nın İsmâ'îlî şerif" «Edebi»
Kısımca hatıra

Kemal Batanay'ın bestelediği mevlidin birinci bahrinden bir bölüm

18-5-1956 "Türkî taal" "Mevlânâ'nın İsmâ'îlî şerif" «Edebi»
Kısımca hatıra

Al-la a da zâku de lin ve la
va a bal dîr cüm lî şî de hîz ka la
Al-la ha dîr hî şî meş ve şî a ma
ka i şî a sa mî da Al- lah a ma
Al-la ha de ot sa ka i şî ö şî
ha şî zel tar şî ana şî a mî şî so mî

Bu mevlânâ'nın İsmâ'îlî şerifini cehren annemle yedim
18-5-1956
EKSTRA-EDİTÖR VE MEKTEP İKİ MÜHÜRLE DİJİTALİZASYON